

Året som gikk 2019

Styret for Stiftelsen Norsk villreinsenter informerer

Innledning

Stiftelsen Norsk villreinsenter ble opprettet i september 2006 og har som hovedformål å fremme bevaring og bærekraftig forvaltning av villreinbestandene og villrein fjellene i Norge. Stiftelsen har to driftsenheter: Norsk villreinsenter Sør på Skinnarbu i Tinn kommune, og Norsk villreinsenter Nord på Hjerkin i Dovre kommune. Hvert av sentrene har sin definerte villreinregion som geografisk ansvarsområde (henholdsvis sør for og nord for Sognefjorden).

Styret

Styret for Stiftelsen Norsk villreinsenter har i 2019 bestått av følgende personer:

Medlem		Varamedlem	
Stein Lier-Hansen (leder)	Norsk Industri	Inga Elise Bruteig	NINA
Jørn Langeland	Tinn kommune	Jan Andresen	Tinn kommune
Bengt Fasteraune	Dovre kommune	Oddny Garmo	Dovre kommune
Margit Smeland	Villreinnemnda for Setesdalsområdet	Øystein Landsgård	Villreinrådet i Norge / Norefjell – Reinsjøfjell villreinutvalg
Torill Olsson	MIMIR	Mirjam Engelsjord	Reiselivsmotivator
Morten Johannessen	Fylkesmannen i Telemark	Astrid Alice Haug	Fylkesmannen i Sør- Trøndelag
Kristin Prestvold	Trøndelag fylkeskommune	Jostein Bergstøl	Kulturhistorisk Museum, UiO

Sekretariatsfunksjonen for styret har vært ivaretatt av seniorrådgiver Vemund Jaren, Miljødirektoratet. Det har vært avholdt tre styremøter, og styret behandlet 24 saker i beretningsåret 2019.

Rapportering på stiftelsens strategiske plan

Stiftelsens nåværende strategiske plan løper fra 2016 – 2020, og har fire målområder:

- Naturveiledning og formidling
- Knutepunktfunksjon
- Dokumentasjon og rådgivning
- Verdiskaping

Den strategiske planen er konkretisert i årlige virksomhetsplaner for de ansatte ved driftsenhetene. Framdriften i virksomhetsplanene rapporteres til styret to ganger per driftsår, og oppsummeres i «Året som gikk», der også økonomiske nøkkeltall inkluderes.

Målområde 1: Naturveiledning og formidling

Norsk villreinsenter har et stort ansvar for formidling og tilgjengeliggjøring av villreinfaglig kunnskap. I etterkant av nedleggelsen av Statens naturoppsyn (SNO) sin naturveilederseksjon i 2017 har det å drifte naturveiledningsoppleggene, som har vært utviklet av naturveilederne/Norsk villreinsenter i fellesskap, medført en del utfordringer både personalmessig og økonomisk. I 2018 ble det bevilget midler til å ansette to naturveiledere ved Norsk villreinsenter Nord. Statsbudsjettet for 2019 inneholdt den svært gledelige nyheten om at det også er bevilget midler til en naturveilederstilling ved Norsk villreinsenter Sør. Dette gjør oss i stand til å nå enda bredere ut i samfunnet med informasjon om villreinen.

Naturveiledning og formidling ved Norsk villreinsenter Nord

De fleste aktivitetene som blir planlagt og gjennomført av naturveilederne er opplegg med skoleklasser. Flere skoler fra kommunene i nærområdet har besøk på Villreinsenteret som en del av årsplanen. Det er flest grunnskoler, men også videregående skoler. I tillegg kommer studenter fra høyskoler og universitet til Hjerkin for å få naturveiledning. Vi opplever også at samlinger for diverse fagfolk ønsker et innslag med oss når de møtes på Dovrefjell. For eksempel kom en gjeng med forskere som deltok på en stor internasjonal konferanse på Norges teknisk-vitenskapelige universitet (NTNU) på besøk til viewpoint SNØHETTA. Miljødirektoratet og Statens naturoppsyn (SNO) er andre faginstanser som ofte benytter seg av tilbudet vårt.

I tillegg til at mange kommer hit, reiser naturveilederne ut på ulike oppdrag. Blant annet har vi «Dag i naturen», et samarbeid med Rondane-Dovre nasjonalparkstyre. Det er naturveiledning for klasser i kommunene rundt nasjonalparkene, i deres eget nærområde. Naturveilederne deltar også på ulike arrangement der formidling om villrein og høyfjell er aktuelt.

De fleste gruppene som kommer til Hjerkin for naturveiledning, er med på tur til viewpoint SNØHETTA. Uteområdet ved Fjellportalen blir fortsatt brukt til naturveiledning for grupper og skoleklasser. Området egner seg godt for grupper som ikke ønsker å bruke tid på å gå opp til viewpoint SNØHETTA, ofte etter en lang bussreise. Vi ser fram til å utvide tilbudet nede ved senteret med faglig innhold i Fjellportalen i løpet av 2020. Fjellportalen med uteområde er også et godt alternativ dersom været er dårlig og lite egnet for en tur til viewpoint SNØHETTA. Antall grupper som ønsker natur- og kulturveiledning i uteområdet er mindre enn for viewpoint, men når vi får heldagsbesøk av skoleklasser, gjør vi ofte begge deler. Etter hvert som Fjellportalen blir ferdigstilt, regner vi med at aktiviteten av både planlagte og tilfeldige besøk vil øke.

I løpet av 2019 har naturveilederne gjennomført planlagte opplegg for omtrent 2150 personer. I tillegg møtte vi ca. 750 barn på verdens miljødag i Trondheim, og på de Nordiske jakt- og fiskedagene på Elverum tok ca. 600 personer kontakt med oss på standen vår. I tillegg kommer drop-in veiledning gjennomført for publikum på viewpoint. Der fikk ca. 5800 personer møte en av våre naturveiledere sommeren 2019.

Vi hadde to sommervikarer i 2019. Begge starta opp den 20.06. Den ene jobba fram til 15.08, og den andre helt til viewpoint stengte den 13.10. De hadde et godt samarbeid og utfylte

hverandre bra. viewpoint SNØHETTA var bemanna hver dag i høysesongen, og vi ble mer tilgjengelige nede ved senteret. I tillegg hadde vi større kapasitet til å gjennomføre naturveiledning for diverse turgrupper som tok kontakt i løpet av sommeren.

I februar 2019 var naturveilederne ved Norsk villreinsenter Nord vertskap for ei samling for naturveiledere fra hele landet. Det var et vellykka og veldig lærerikt arrangement. Det er nyttig for oss med slike treffpunkt, selv om vi arbeider med alle slags typer natur og på veldig ulike besøkssenter. Det var få andre arrangement med muligheter for faglig oppdatering i 2019, så denne samlinga var et viktig påfyll for alle deltakerne.

Naturveiledning og formidling ved Norsk villreinsenter Sør

I september 2019 ble Tuva Flor Lien ansatt som naturveileder ved Norsk villreinsenter Sør. De første månedene gikk med til opplæring, kursing og kompetanseheving, samt å stake ut en vei for hvordan naturveilederen som ressurs skal brukes mest mulig effektivt ved Norsk villreinsenter Sør framover.

Likevel ble det igangsatt to store prosjekter i 2019. I samarbeid med de berørte kommunene i Nordfjella sone 1, startet planleggingen av et formidlingsprosjekt for alle skoler i kommuner med areal innenfor det skrantesjukerammede fjellområdet. Prosjektet fokuserer på å opprettholde natur- og kulturtradisjoner knyttet til Nordfjella som villreinfjell, i påvente av reetablering. Prosjektet skal tilby gratis undervisningsopplegg og feltdager til 6. klassinger i disse kommunene fra og med 2020, og et mål er å aktivisere lokale tradisjonsbærere.

Naturveilederen gikk også inn i flere arbeidsgrupper for verdiskapingsprosjekter under Miljødirektoratets program "Villreinfjellet som verdiskaper", der naturveilederen bidrar med faglig og pedagogisk kunnskap inn i delprosjekter som jobber spesifikt med formidling, både til voksne og barn og unge.

Det ble også startet opp arbeid med å etablere en helt ny digital undervisningsplattform, der naturveileder på senter Sør jobber sammen med naturveilederne på senter Nord om utvikling av opplegg. Målet med plattformen er en nettressurs der lærere selv kan gå inn og hente ut villreinopplegg tilpasset alderstrinn og fag. Naturveilederen ved senter Sør er prosjektleder.

Landslinja i natur- og miljøfag ved Rjukan Videregående skole bruker laboratoriet på Villreinsenteret som undervisningslokale to dager i uken. Norsk villreinsenter Sør har tidligere hatt ansvar for undervisningen for første klasse, med temaene villrein, klima og høyfjellsøkologi. Lærerne ved linja har nå hovedansvar for undervisningen, men naturveileder hadde høsten 2019 et opplegg med første klasse om høyfjellsøkologi og botanikk.

Naturveilederen har også deltatt på Miljødirektoratets årlige samling for besøkssentre, og holdt også opplegg på naturveiledersamlinga på Hjerkin.

Digital formidling

Norsk villreinsenter jobber videre med formidling på ulike digitale plattformer. Digitale og interaktive fortellinger/artikler for de enkelte fokusområdene har vært en del av en langsiktig plan, og vi har nå publisert flere slike; «[Imingfjell](#)» og «[Bjørnevatn](#)». I 2019 ferdigstilte vi også en større fortelling om alle fokusområdene i [Rondane](#). Vi har laget interaktive publikasjoner om: [Hardangervidda](#), [vannkraftrevisjoner](#) og en generell fortelling om [fokusområder](#) og

arealforvaltning. I fortellingen om fokusområdene har vi benyttet anledningen til å lage en samlet oversikt over rapporter og relevant litteratur som finnes i hvert av fokusområdene.

Målsettingen med disse fortellingene er at villreinsenteret gjennom denne satsingen formidler relevant villreinkunnskap til et stort antall brukere, samtidig som vi legger til rette for at kunnskapen kan brukes som verktøy for forvaltningen.

Digital formidling er også en sentral del av vår deltakelse i verdiskapingsprosjektet «Forollhogna - det hele fjellet». Her har Norsk villreinsenter nå ferdigstilt en utstilling som har stått på Vollan nasjonalparksenter på Kvikne. Vi er godt i gang med en interaktiv fortelling om kulturstien ved Storbekkeøya i Synnerdalen. Dette arbeidet samkjøres med prosjektet «nye turmål i Forollhogna» og setter blant annet fokus på jernutvinning og utmarksslått i dette området. I den forbindelse er det opprettet samarbeid med Budal Utvikling som er en aktiv part i dette verdiskapingsprosjektet. Vi har også startet arbeidet med å lage en såkalt webdokumentar om villrein.

Satsing på digital formidling krever at det brukes en del tid på utforskning og testing av ulike verktøy, utstyr og løsninger. Som de foregående år har vi også i 2019 brukt tid og ressurser på slikt, men vi ser nå at det kommer klare resultater av satsningen.

www.villrein.no/SoMe

Norsk villreinsenters nettside, www.villrein.no er utviklet og driftet i et samarbeid med Villreinsrådet i Norge. Nettsiden ble lansert første gang i 2009 og relansert i ny form i 2014. Fram til og med 2017 hadde vi hvert år en jevn og god utvikling i antall besøk og sidevisninger. I 2018 fikk vi plutselig en nedgang i besøk på ca. 20 %. I 2019 har villrein.no hatt 77.808 unike besøkende og 202.187 sidevisninger. Med dette resultatet har vi en betydelig framgang i forhold til 2018, omtrent på nivå med 2016/2017. Nettsiden ble i 2019 oppdatert med 98 nyhetssaker i løpet av driftsåret, mot 93 i 2018 og 94 for 2017.

Når det gjelder bruk av sosiale medier, er Norsk villreinsenter også på Facebook (@norskvillreinsenter). Utviklingen her har vært positiv og antall som «liker» har økt jevnt og trutt. I skrivende stund er det 2738 personer som «liker» oss, en økning på 8,5 % siden 2018.

I tillegg har Besøkssenter villrein på Hjerkinns egen Facebookside (@besokssentervillrein). Formålet med denne siden er å ha en markedsføringskanal for attraksjonene på Hjerkinns. Vi får stadig nye følgere, og i løpet av 2019 økte antall likes med 57 % til 541.

Fra 2020 er det planlagt at Norsk villreinsenter skal ta i bruk flere kanaler i sosiale medier. I første omgang skal vi aktivt ta i bruk Instagram. På sikt vurderer vi om også YouTube bør være en kanal for kunnskapsformidling om og synliggjøring av villrein, villrein fjell og Norsk villreinsenter.

Media

14. og 15. januar var Norsk villreinsenter Sør vertskap for NRK sitt program "Norge Nå". I en 30 minutters direktesendt sending fra Norsk villreinsenter Sør på Skinnarbu, intervjuet NRKs programleder daglig leder for Norsk villreinsenter som hovedgjest, sammen med andre eksperter på villrein. Temaet var villreinen og de utfordringer den møter på Hardangervidda. Programmet ble sett av over 100.000, og Villreinsenteret fikk svært mange positive tilbakemeldinger. Særlig fornøyde er vi over å ha nådd mange utenfor "menigheten" med

informasjon om villreinen. Her er en lenke til programmet: <https://tv.nrk.no/serie/norge-naa/201901/ENRK10011519/avspiller>

Norsk villreinsenter Sør har i tillegg vært på NRK Telemarks radiosending 5 ganger i løpet av 2019, samt bidratt til saker om villrein i både lokale og regionale aviser 13 ganger.

Målområde 2: Knutepunkt

Det å ha bred kontaktflate mot villreinnemnder og -utvalg, verneområdestyrer, fylkesmannen, fylkeskommuner og kommuner med villreinareal er en viktig løpende oppgave for Norsk villreinsenter. Begge driftsenhetene har deltatt på flere møter med innlegg om villreinrelaterte tema.

Den positive utviklingen ved Norsk villreinsenter som møteplass og knutepunkt har fortsatt i 2019. Begge enhetene har stabile leietakere, med 10 personer som har hatt kontorsted på Skinnarbu og 13 personer som har hatt kontorsted på Hjerkin. De viktigste aspektene ved dette er at både Hjerkin og Skinnarbu utvikler seg til stadig større og tyngre kompetansesentra, at de fungerer stadig hyppigere og viktigere som arenaer for møter og meningsutveksling, og at sentrene er attraktive samarbeidspartnere og har fasiliteter som andre brukergrupper etterspør. I tillegg gjør de nyutviklede attraksjonene det enda mer attraktivt å legge møter og konferanser til de to sentrene.

Norsk villreinsenter Nord tilbyr seng, kontor, kjøkken, spiserom og nødvendig lagerrom til forskere og studenter fra ulike forskningsmiljøer. Feltstasjonen hadde 376 gjestedøgn i 2019, og gir viktige bidrag til senteret faglig, sosialt og økonomisk. Norsk villreinsenter Nord fungerer jevnlig som møteplass for blant annet Dovrefjell nasjonalparkstyre, Rondane-Dovre nasjonalparkstyre, Pilegrimssenter Dovrefjell, Statens naturoppsyn, Statens vegvesen, Dovre kommune, Follidal kommune og Oppdal kommune.

17. september startet kronprinsparet sitt fylkesbesøk i Oppland med et besøk på viewpoint SNØHETTA. Dovre kommune var vertskap, og Norsk villreinsenter bidro med naturveiledning og tilrettelegging ved besøket. Mye folk, god stemning, moskus og flott utsikt bidro til en flott dag på fjellet!

Norsk villreinsenter Sør har etablert seg som en naturlig møteplass for både forvaltning og private og frivillige organisasjoner, samt undervisningsinstitusjoner. I 2019 har vi tilrettelagt for møter for blant andre administrativ gruppe og styringsgruppe for regional plan for Hardangervidda, Hardangerviddarådet, flere verdiskapingsprosjekter under verdiskapingsprogrammet "Villrein fjellet som verdiskaper", tilsynsutvalet for Telemarks del av Hardangervidda nasjonalpark, GPS-merkeprosjektene på villrein i Langfjella, Statens naturoppsyn, Hardangervidda Grunneigarsamskipnad, Vinje kommune og Tinn kommune. Spesielt hyggelig var det at Fylkesmannen i det nye Vestfold og Telemark valgte å legge sin første felles avdelingssamling til Skinnarbu.

Også politikerne er flittige brukere av Skinnarbu som møteplass. Vi har i 2019 vært vertskap for et felles ordførerseminar for kommunene rundt Hardangervidda. Vi har også hatt besøk av Arne Nævra, stortingsrepresentant i Transport- og kommunikasjonskomiteen, der vi presenterte stiftelsen og snakket om veiproblematikk knyttet til rv7 og E134. I tillegg har vi

hatt besøk av stortingsrepresentant Kari Elisabeth Kaski, medlem i finanskomiteen, der vi i tillegg til å presentere vår virksomhet hadde et spesielt fokus på vindkraft og klima, temaer Kaski er særlig opptatt av. Leder for Stortingets Energi- og miljøkomite, Ketil Kjenseth, har også besøkt senteret og fått en orientering om villreinfaglige utfordringer.

Norsk villreinsenter Sør har også tilrettelagt for flere møteplasser utenfor Skinnarbu i året som gikk. Dette gjelder som tidligere de årlige møtene i FoU-prosjektene på villrein i Langfjella, men i 2019 også et stort 2-dagers seminar på Geilo om villrein og ferdsel på Hardangervidda. Seminaret ble arrangert i samarbeid med Miljødirektoratet og var en oppfølger til to tidligere seminarer om villrein og ferdsel som ble holdt henholdsvis på Hjerkin i 2009 og Geilo i 2018. Seminaret trakk over 80 deltakere og presenterte siste nytt fra ferdselsprosjektet på Hardangervidda, som er et delprosjekt under GPS-merkeprosjektet på villrein på Hardangervidda og i Nordfjella. Seminaret hadde som hovedfokus å starte arbeidet med å identifisere, avgrense og foreslå tiltak innenfor såkalte fokusområder. Gjennom dette ønsker man også å bidra til felles kunnskapsgrunnlag for de ulike forvaltningsprosessene som nå går parallelt (besøksstrategi for Hardangervidda nasjonalpark, rullering av regional plan for Hardangervidda og verdiskapingsprosjektet "Velkommen til villrein fjellet"), samt å bli bedre kjent med de ulike brukergruppene rundt vidda.

Målområde 3: Dokumentasjon og rådgivning

I 2019 ble "Villreinalliansen" opprettet etter initiativ fra NJFF, DNT og Norges Fjellstyresamband. Det er opprettet et samarbeid med de ovennevnte aktørene og Sabima, WWF, Natur og Ungdom, Virke reiseliv, Statskog, NHO reiseliv, Villreintrådet, Norges Bondelag, Norges skogeierforbund, Norges Naturvernforbund og Norsk Friluftsliv, der NJFF tar på seg sekretariatet. Tanken er at man kan samle kunnskap og kompetanse i et nettverk man kan dra nytte av i saker hvor villreinens interesser står under press. Norsk villreinsenter Sør ble invitert til å presentere stiftelsens virksomhet, og begge sentrene vil i arbeidet framover fungere som en kunnskapsbank og faglig støtte for dette nettverket.

Norsk villreinsenter var også representert på Kommunal- og moderniseringsdepartementets 2-dagers samling for Regionale planer for villreinfjella. Det er en målsetting å avholde årlige slike møter for å fortsette å holde trykket oppe, samt å dele erfaringer og "best practice" - løsninger.

Norsk villreinsenter Sør har deltatt i prosjektmøter for forskningsrådsprosjektet «Renewable Reindeer» under programmet ENERGIX som nå går inn i sitt avsluttende år, og har informert om resultatene i villreinmøter i Setesdal. Prosjektet vil bidra med svært viktig kunnskap i tida framover, hvor en fornying og økning av fornybar kraft er høyt oppe på den politiske agendaen.

Norsk villreinsenter deltok på Arctic Ungulate Conference i Jokkmokk i Sverige 12. – 16. august 2019. Dette er en internasjonal forskningskonferanse om arktiske klauvdyr som blir arrangert hvert 4. år. Forskere fra hele verden møtes for å presentere og diskutere forskning gjort på reinsdyr og moskus. Slike konferanser viser tydelig at mange nasjoner står overfor de samme utfordringene når det kommer til sentrale miljøspørsmål som tap av areal og klimaendringer.

I NINA Rapport 1400: *Miljøkvalitetsnorm for villrein – Forslag fra en ekspertgruppe* er det anbefalt at det bør utvikles en kartleggingsmal for kartlegging og avgrensning av villreinens leveområder, viktige funksjonsområder og fokusområder. Miljødirektoratet ba Norsk villreinsenter om å koordinere et slikt arbeid i samarbeid med NINA og andre aktører. Arbeidet ble startet opp sommeren 2018, og skulle etter planen avsluttes i 2019. Det gikk ikke helt slik man hadde tenkt, blant annet fordi det måtte prioriteres kartlegging av villreinområder for "Nasjonal ramme for vindkraft". Det var også nødvendig å bidra til videreutvikling av metodikk i forbindelse med høringsnotatet om kvalitetsnormen, og som det også var nødvendig å innarbeide i kartleggingsmalen.

Norsk villreinsenter Sør er involvert i arbeidet med kartlegging av villreinens arealbruk i Fjellheimen, både gjennom deltakelse i styringsgruppa for prosjektet og som sekretariat for en bredt sammensatt referansegruppe. Referansegruppa har i 2019 møttes to ganger. Dette har vært organisert som gruppearbeid med hovedmål rettet mot å identifisere fokusområder og mulige tiltak innenfor disse. Et notat om arbeidet i referansegruppa er forventet ferdigstilt parallelt med avslutning av kartleggingsarbeidet i løpet av første kvartal 2020.

Norsk villreinsenter Sør har også tatt initiativ til kartlegging av villreinens arealbruk i Våmur - Roan. Her har vi av ressursmessige hensyn gjort en tjenestekjøpsavtale med Punsvik Naturforvaltning AS. Sistnevnte vil ha hånd om den "daglige" prosjektstyringen, deriblant innsamling av lokale data og kontakt med lokale ressurspersoner. Villreinsenteret sitter tett på prosjektet gjennom representasjon i prosjektgruppa og vil gi bidrag blant annet i forhold til rapportskrivning og kartarbeid.

Norsk villreinsenter Sør avsluttet i 2019 et prosjekt finansiert av Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) for å vurdere arealutvikling basert på matrikkeldata (byggningsdata), knyttet opp mot regionale planer for de nasjonale villreinområdene. Målsettingen med prosjektet var å lage et verktøy som gjør oss i stand til å vurdere den generelle byggeaktiviteten i disse områdene over tid, men også hvorvidt det bygges i henhold til planenes retningslinjer. I løpet av prosjektet har vi dessverre konkludert med at datakvaliteten ikke er tilstrekkelig til å nå de målene prosjektet hadde, men vi holder tett kontakt med KMD og Statistisk sentralbyrå, som jobber videre med å finne løsninger på dette.

Norsk villreinsenter Sør har bistått i "ferdselsprosjektet" på Hardangervidda, både med sekretariatsoppgaver og datainnsamling. Dette er et omfattende prosjekt med en bredt sammensatt arbeidsgruppe og finansiering. Prosjektet bidrar både med kunnskap direkte til arbeidet med besøksstrategi for verneområdene på Hardangervidda og til gjennomføringen av flere prosjekter i handlingsprogrammet for regional plan for Hardangervidda.

Norsk villreinsenter Sør har bistått i prosessen med opprettelsen av Norsk Villakssenter, og har også arrangert en workshop der medlemmer fra laksesenteret besøkte Skinnarbu for å få innspill til både organisering og formidling.

Norsk villreinsenter Nord har i likhet med foregående år framstilt kart over villreinen sin arealbruk til blant annet Norman-prosjektet (overvåking av villreinens arealbruk) i Rondane. Revidering og digitalisering av tellende areal i Forollhogna villreinområde ble etter flere års arbeid slutført i 2019.

I november 2019 satte Aftenposten fokus på villreinens utfordringer på Hjerkinplatået. Norsk

villreinsenter Nord bidro med faglig informasjon, og tilrettela data for illustrasjoner og animasjoner. Dette resulterte i et oppslag i papiravisa, med henvisning på førsteside, samt en mer utfyllende interaktiv artikkel i nettavisa.

Sekretariat for FoU-prosjekter

Begge driftsenhetene ved Norsk villreinsenter har siden 2009 hatt sekretariatet for ulike forskningsprosjekter på villrein. Rollen som sekretariat i slike FoU-prosjekter gir Norsk villreinsenter en sentral plassering i forhold til ny forskning. Vi får tilgang til viktige resultater tidlig og en grundig forståelse for temaene. Videre er dette med på å styrke Norsk villreinsenter sin rolle som bindeledd mellom forskning, forvaltning og andre brukerinteresser.

I 2019 har Norsk villreinsenter Nord vært involvert i og hatt sekretariatsfunksjon for forskningsprosjekter i Snøhetta villreinområde og Rondane villreinområde, der Norsk institutt for naturforskning har faglig ansvar.

Snøhetta-prosjektet, «Overvåking av Snøhettaområdet 2014-2017: Villrein, ferdsel og forvaltning», er i en slutfase. I samråd med verneområdeforvaltningen foregår det fortsatt ferdselstillinger på utvalgte lokaliteter, mens datainnsamling på villreinens arealbruk er avsluttet. Det har ikke vært avholdt styringsgruppemøter i 2019, som følge av at man avventer utkast til sluttrapportering fra forskerne.

I Rondane skal «Følgeprosjekt i Rondane villreinområde; Villrein, ferdsel og forvaltning» pågå ut 2021. Formidling står sentralt i prosjektet, og som et ledd i dette ble temaheftet «[Silhuett Rondane](#)» og den interaktive kartfortellingen «[Hvordan bevare villreinen i Rondane?](#)» ferdigstilt og publisert høsten 2019. Villreinen i Rondane har store utfordringer på grunn av menneskelige inngrep og aktivitet. Temaheftet og kartfortellingen retter seg mot politikere, forvaltere og andre interesserte som har som mål å ta vare på villreinen og å finne gode løsninger mellom bruk og vern av fjellet. Det ble gjennomført to styringsgruppemøter i 2019.

Norsk villreinsenter Sør har sekretariatsfunksjonen for GPS-merkeprosjektet på villrein på Hardangervidda og i Nordfjella, Villreinprosjektet i Setesdal Vesthei-Ryfylkeheiane og i Setesdal-Austhei og Brattefjell-Vindeggen. Sistnevnte prosjekt har fokus på reinens beitepreferanser i skog, blant annet med bruk av kamera montert på GPS-merka reinsdyr. Alle prosjektene er under faglig ledelse av NINA, og sistnevnte har også et tett samarbeid med Universitetet i Sørøst-Norge. Villreinprosjektet i Setesdal Vesthei-Ryfylkeheiane ble formelt avsluttet i 2019, med sluttrapport og invitasjon til sluttseminar på nyåret 2020, i samarbeid med Verdiskapingsprosjektet i Setesdal Vesthei-Ryfylkeheiane. Norsk villreinsenter Sør tar likevel initiativet til å fortsette denne tverrfaglige og svært viktige møtearenaen fra 2020 og utover, som et villreinprosjekt uten GPS-merka villrein i første omgang. GPS-merkeprosjektet på villrein på Hardangervidda og i Nordfjella går videre med egne delprosjekt også i 2020, med fokus på avslutning av Ferdseleksprosjektet på Hardangervidda. Alle disse prosjektarenaene vil være viktige i opptakten til klassifiseringsarbeidet som kommer gjennom kvalitetsnormen for villrein i 2020.

Målområde 4: Verdiskaping

Norsk Villreinsenter arbeider med verdiskaping gjennom å etablere attraksjoner som bidrar til å trekke folk til oss, som vi igjen kan formidle vårt budskap om å ta vare på villreinen til. Vi deltar også direkte i flere pågående verdiskapingsprosjekter.

Besøkscenter villrein

Norsk villreinsenter Nord sine publikumsrettede attraksjoner, viewpoint SNØHETTA og Fjellportalen, utgjør «Besøkscenter villrein» i tråd med Miljødirektoratets merkevarestrategi. Villrein og mennesker har begge hatt tilknytning til Dovrefjell i lang tid. Vi ønsker å gi de besøkende innblikk i vår felles historie, og utviklingen fram til dagens utfordringer og aktuelle løsninger.

Ved Besøkscenter villrein ønsker vi å skape holdninger, bevissthet og verdier hos våre besøkende, som gjør at de får et forhold til dyret villrein som igjen gjør at de vil ta vare på villreinen og dens leveområder.

Tidligere år har vi ansatt én ekstra naturveileder i sommersesongen. Sommeren 2019 hadde vi derimot to naturveiledere, noe som gjorde at viewpoint SNØHETTA var bemanna hver dag i høgsesongen, og vi ble mer tilgjengelige ved Fjellportalen. Vi er veldig godt fornøyd med denne løsningen og ønsker å fortsette denne praksisen framover, forutsatt at økonomien er til stede.

I 2019 var viewpoint SNØHETTA åpent fra 1. juni til 13. oktober. Som tidligere år har anlegget vært åpent hele døgnet, og nytt av året var at det daglig var minst én naturveileder til stede for å gi veiledning til de besøkende. Dette er et tilbud som blir satt pris på. Både nordmenn og utlendinger, barn og voksne får svar på spørsmåla sine, og de kan ofte få se moskus i teleskopet og kjenne på skinn, klauv og gevir/horn fra villrein og moskus. Noen kjenner tilbudet på forhånd og noen kommer tilbake gang på gang, mens andre blir positivt overrasket over dette tilbudet når de kommer til viewpoint. Siden åpningen i 2011 har ferdselen opp til viewpoint SNØHETTA blitt registrert. På grunn av tekniske utfordringer med ferdselstilleren er det knyttet noe usikkerhet til tallene for de to siste årene. Besøket ser imidlertid ut til å øke, og ligger trolig på mellom 30.000 og 40.000 besøkende i 2019.

"Fjellportalen" er under utvikling. En del elementer, som for eksempel kart og turforslag, kom på plass i 2019. Det samme gjorde den steinmura «Ura» hvor de besøkende kan slappe av og fyre bål. I løpet av 2020 vil innholdet i selve Fjellportalen utvides ytterligere, og knyttes opp mot de eksisterende rekonstruksjonene i uteområdet som viser menneskers bruk av fjellet i tidligere tider. Her skal de besøkende få bli kjent med den fantastiske villreinen, og få innsikt i vår felles ferdselshistorie på Dovrefjell fram til dagens utfordringer knyttet til ferdsel og bruk av fjellet.

Villreinfjellet som verdiskaper

Miljødirektoratets program "Villreinfjellet som verdiskaper" har som formål å stimulere til bred verdiskaping knyttet til de ti nasjonale villreinområdene, særlig innrettet mot ulike deler av reiselivet. Programmet skal bidra til en god gjennomføring av de regionale planene for nasjonale villreinområder, og til å utvikle og spre kunnskap om villreinen og villreinfjellet til ulike målgrupper.

I tillegg til å ha en overordnet rolle som rådgiver og praktisk tilrettelegger er begge driftsenhetene direkte involvert i flere av prosjektene, både i styringsgrupper og arbeidsgrupper, og også som partner.

Norsk villreinsenter arrangerte i 2019 i samarbeid med Miljødirektoratet en nettverksamling for alle prosjektene under verdiskapingsprogrammet "Villrein fjellet som verdiskaper". Samlingen gikk over to dager med over 30 deltakere. Det er etablert egen nettside for programmet på villrein.no: <http://nvs.villrein.no/oversikt>, der de ulike prosjektene er beskrevet.

Besøkssenter nasjonalpark Hardangervidda

Norsk villreinsenter Sør er samlokalisert med Besøkssenter nasjonalpark Hardangervidda. Besøkssenteret hadde ca. 15000 gjester totalt i 2019, og fikk Certificate of Excellence fra TripAdvisor for fjerde år på rad, med bakgrunn i et høyt antall gode anmeldelser i 2019.

I 2019 fikk besøkssenteret midler fra verdiskapingsprogrammet "Villrein fjellet som verdiskaper" til en natursti med merking og en guide-app, utviklet av naturveilederen ved besøkssenteret i samarbeid med Norsk villreinsenter Sør.

Steinbua, Oldemorstien og servicebygget

Steinbua er en unik møteplass som kombinerer tradisjonell byggestil fra steinbuene på Hardangervidda med moderne funksjoner. Steinbua har vært jevnlig i bruk til møter, presentasjoner, undervisning og foredrag. Hardangervidda Nasjonalparksenter har også tilgang til bruk for sine gjester.

Oldemorstien, som er Steinbuas «forlengede arm» i formidlingssammenheng, ble også i 2018 brukt til guidede turer arrangert av Hardangerviddasenteret.

Som følge av nedleggelsen av Statens naturoppsyns naturveiledningsseksjon har det ellers vært lav aktivitet rundt både Oldemorstien og Steinbua. Dette vil endre seg i 2020 som følge av ansettelsen av en naturveileder ved villreinsenteret.

Internasjonalisering

Det ble i 2019 utarbeidet et tillegg til stiftelsens strategiske plan som omhandler internasjonaliseringsarbeid i stiftelsen. Tillegget skal inkluderes i Strategisk plan ved neste revidering.

Norge forvalter de eneste gjenværende rester av den ville europeiske fjellreinen, og har dermed et særskilt internasjonalt ansvar for å ta vare på villreinen og dens leveområder. Villreinen er utbredt fra Europa og gjennom Eurasia (Skandinavia, Svalbard, Russland og Kina), mens caribou er utbredt i Nord-Amerika (Canada, Alaska) og på Grønland. I løpet av de siste 20-30 årene er verdens samlede villreinbestand redusert med om lag 40%. Da den internasjonale naturvernunionen (IUCN) i 2016 oppdaterte den globale rødlista for truede arter, rykket villreinen inn som nykommer på lista med statusen sårbar (VU). Klima og arealendringer knyttet til økt menneskelig fotavtrykk, predasjon, uregulert jakt, mulige effekter av klimaendringer og konkurranse med tamreindrift pekes på som noen av årsakene til tilbakegangen i sirkumpolare områder.

De globale utfordringene villrein og caribou står overfor gjør at Stiftelsen Norsk villreinsenter sitt engasjement for å bevare villreinen også bør ha et internasjonalt og sirkumpolart perspektiv. Det er i tillegg en potensiell og betydelig merverdi for villreinen i Norge at villreinen og arbeidet med å bevare villreinens leveområder relateres til de utfordringene en har rundt nordkalotten, og de økologiske, kulturelle og antropogene forholdene som påvirker villrein- og cariboustammene internasjonalt. Stiftelsen vil arbeide for å løfte den nasjonale bevisstheten om den norske villreinen gjennom å knytte den til resten av Arktis. Villreinen kan på sikt løftes til å bli et symbol på fjellnaturens og -kulturens utfordringer i den pågående klimaendringen.

Stiftelsens internasjonaliseringsarbeid er knyttet opp mot to geografiske akser; en nord-sør-akse som tar for seg den lange europeiske historien om mennesket og reinen, fra Sør-Frankrike gjennom Tyskland til Norge, og en sirkumpolar akse som tar for seg utfordringene mennesker og rein står overfor i Arktis i dag.

Stiftelsens internasjonale arbeid skal bygge på Norsk villreinsenters kjerneverdier; Samarbeidsorientert, faglig sterk og uavhengig, og støtte opp om vår rolle som villreinens ombud.

Organisasjon og økonomi

Personale

Stiftelsen Norsk villreinsenter hadde i 2019 ni faste medarbeidere.

Daglig ledelse er delt mellom Raymond Sørensen på Norsk villreinsenter Nord og Marianne Singsaas på Norsk villreinsenter Sør. Fagkonsulenter er Anders Mossing, Ingrid Sønsterud Myren, Lena Romtveit og Olav Strand (i 50 %).

Fra oppstarten i 2007 har to naturveiledere, ansatt i Statens Naturoppsyn, vært tilknyttet hvert senter. Da den ene naturveilederen sa opp sin jobb ved Norsk villreinsenter Sør i 2014, ble stillingen dessverre ikke opprettholdt. De resterende stillingene ble lagt ned høsten 2017. SNOs to naturveilederstillinger på Hjørkinn ble høsten 2017 overført til Norsk villreinsenter Nord, og i januar 2018 ble Heidi Vognild og Are Endal Rognes ansatt som nye naturveiledere ved senteret.

I statsbudsjettet for 2019 kom den gledelige nyheten om at også Norsk villreinsenter Sør er blitt tildelt midler til en naturveilederstilling. I september 2019 startet Tuva Flor Lien som naturveileder ved senteret.

Stiftelsen Norsk villreinsenter har dermed tilnærmet lik kjønnsrepresentasjon, og bemanningen har vært stabil gjennom året.

Samhandling og teambygging i organisasjonen, samt i de større fagmiljøene, har vært prioritert ved begge sentra. Ved Norsk villreinsenter Sør arrangeres det felles julebord og sommeravslutning for alle ansatte på Skinnarbu. Ved Norsk villreinsenter Nord inviterer man til felles julelunsj for hele huset og «grønt» miljø i Oppdal, Dovre og Folldal. I 2018 ble det også avholdt en felles fagsamling og juleavslutning for begge enhetene på Skinnarbu.

Økonomi

Stiftelsen hadde i 2019 et overskudd på kr 3.641.622,- som er overført til fri egenkapital. Det er investert for kr 2.179.780,- og avskrivningen er på kr 1 576 952,- i 2019. Verdien av aktiverte eiendeler har økt med kr 602.828,-.

Egenkapitalen ved utgangen av året var på kr 18.419.351,-. Stiftelsen har ikke langsiktig gjeld. Økonomien vurderes som god, og forutsetninger for fortsatt drift anses å være tilstede. Driftsinntektene utgjorde til sammen kr 14.908.872,-. Den største posten var på kr 8.323.000,- i årlig driftstilskudd fra Miljødirektoratet.

Helse, miljø og sikkerhet

Stiftelsen regnes ikke å ha negativ innvirkning på det ytre miljø. Arbeidsmiljøet er godt, og det har ikke vært skader, ulykker eller høyt sykefravær i virksomheten. HMS-planen for Stiftelsen Norsk villreinsenter ble utarbeidet i 2009 og er fulgt opp i 2018. Ved begge enheter har ombygging av kontorer bedret kontorforholdene og skapt økt trivsel i et stadig voksende fagmiljø.

Perspektivene framover

Etter styrets oppfatning har 2019 vært et svært godt år for Stiftelsen Norsk villreinsenter. Staben består av dyktige og høyt motiverte medarbeidere. Man drar stor nytte av det felles større fagmiljøet som er etablert på begge steder. Naturveiledning/formidling, kurs/foredrag, kontaktskapende virksomhet og arbeid med dokumentasjon i villreinområdene har tatt et godt steg videre. I 2019 har stiftelsen i tillegg vært særlig synlig på NRK i forbindelse med både besøk av kronprinsparet og programmet "Norge i dag".